

VYHLASOVANIE REFERENDA PREZIDENTOM SLOVENSKEJ REPUBLIKY

doc. JUDr. Boris Balog, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra ústavného práva
boris.balog@flaw.uniba.sk

Vyhlasovanie referenda prezidentom Slovenskej republiky

Príspevok sa venuje postaveniu prezidenta Slovenskej republiky pri vyhlasovaní referenda. Jeho postavenie mapuje nielen na pozadí ústavnej úpravy a jej zmien, ale najmä na pozadí judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky k vyhlasovaniu referenda, ktorá sa formovala už od vzniku Slovenskej republiky. Príspevok overuje hypotézu, že prezident Slovenskej republiky nerozhoduje o vyhlásení referenda iba formálne, ale táto právomoc je naplnená vecným obsahom sformovaným judikatúrou. Nejde tak len o vyhlásenie referenda hlavou štátu, ale o skutočné posúdenie petície a referendovej otázky z hľadiska súladu s ústavou. Príspevok poukazuje na to, že formálne zmeny ústavy do podstaty judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky k vyhlasovaniu referenda nezasiahli. Možno tak hovoriť o konštantnej judikatúre tvoriacej silné postavenie prezidenta Slovenskej republiky pri vyhlasovaní referenda.

Declaration of a Referendum by the President of the Slovak Republic

The article deals with the position of the President of the Slovak Republic in declaring a Referendum. It maps this position not only against the backdrop of constitutional provisions and their changes but especially in the context of the case law of the Constitutional Court of the Slovak Republic regarding the declaration of a Referendum, which has been developing since the establishment of the Slovak Republic. The article tests the hypothesis that the President of the Slovak Republic does not decide on declaring a Referendum merely formally, but that this authority is filled with substantive content shaped by case law. It is

thus not just about the formal announcement of a Referendum by the head of state, but about a genuine assessment of the petition and referendum question in terms of compliance with the Constitution. The article points out that formal changes to the Constitution have not affected the substance of the case law of the Constitutional Court of the Slovak Republic on the declaration of a Referendum. It is therefore possible to speak of a consistent case law that establishes a strong position for the President of the Slovak Republic in declaring a Referendum.

Kľúčové slová: referendum, prezident, ústava, petícia, ústavný súd, kontrola ústavnosti

Keywords: Referendum, President, Constitution, Petition, Constitutional Court, constitutional review

<https://doi.org/10.46282/afi.2026.1.02>

Úvod

Rozhodnutím č. 2146-2025-KPSR zo 4. júna 2025¹ prezident Slovenskej republiky (ďalej len „prezident“) nevyhlásil referendum iniciované petíciou občanov.² Prezident tak rozhodol najmä preto, že návrh na vyhlásenie referenda svojou nejednoznačnou a neurčitou formuláciou nespĺňal podmienky princípu právnej istoty a nemal dostatočne normatívny charakter, ktorý by umožňoval jeho jednoznačnú konkretizáciu v právno-aplikačnej praxi, pričom nejednoznačnosť a neurčitost' návrhu na vyhlásenie referenda nebolo možné prekonať ani ústavnokonformným výkladom.

V histórii Slovenskej republiky išlo iba o druhý prípad, kedy prezident na základe petície občanov nevyhlásil referendum,³ pričom išlo o prvý prípad po zmene Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) ústavným zákonom č. 90/2001 Z. z., ktorým bola o. i. doplnená preventívna ochrana ústavnosti konaním o súlade predmetu referenda s ústavou alebo s ústavným zákonom.

¹ Dostupné na: <https://www.prezident.sk/upload-files/21155.pdf>

² Petícia na vyhlásenie referenda s otázkou „*Súhlasíte s tým, aby Slovenská republika neuplatňovala sankcie voči Ruskej federácii, ktoré škodia slovenským občanom, živnostníkom aj podnikateľom?*“.

³ Prvýkrát referendum nevyhlásil prezident Rudolf Schuster rozhodnutím č. KP 173/1999 z 24. augusta 1999.

Rozhodnutie prezidenta č. 2146-2025-KPSR zo 4. júna 2025 napadol Petičný výbor za referendum sťažnosťou na Ústavnom súde Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“), ktorý o nej rozhodol vo veci sp. zn. IV. ÚS 636/2025 tak, že sťažnosť odmietol.⁴

Situácia, ktorú navodilo rozhodnutie prezidenta č. 2146-2025-KPSR zo 4. júna 2025 a naň nadväzujúce rozhodnutie ústavného súdu o sťažnosti Petičného výboru za referendum vo veci sp. zn. IV. ÚS 636/2025 si od začiatku žiadala akademickú bodku. Potreba akademického zhodnotenia rozhodnutia prezidenta vyplýva z jeho unikátneho charakteru. Po zmene ústavy z roku 2001 to bolo prvé rozhodnutie, ktorým prezident odmietol vyhlásiť referendum bez toho, aby podal návrh na konanie ústavného súdu o súlade predmetu referenda s ústavou alebo s ústavným zákonom podľa čl. 125b ústavy.⁵

Vyššie uvedenú situáciu je možné analyzovať z rôznych uhlov pohľadu, resp. je možné analyzovať rôzne jej aspekty.⁶ Okrem témy predmetu referenda,⁷ ústavných a zákonných podmienok na vyhlásenie referenda, či z opaku dôvodov na nevyhlásenie referenda,⁸ ktorých sa

⁴ Rozhodujúci pre neúspech sťažnosti bol návrh na vyslovenie porušenia základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy. Ústavný súd jasne vyslovil, že „...nemožno na prieskum napadnutého rozhodnutia aplikovať ani základné právo na inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, pretože z okolností prípadu je zjavné, že petenti (zastúpení v styku s prezidentom sťažovateľom) podpisom petície vykonávali petičné právo, ktorého podmienkou uplatnenia je presah na verejný alebo iný spoločný záujem (čl. 27 ods. 1 ústavy), a nie iné subjektívne právo, vychádzajúce zo súkromného záujmu jednotlivca. ... Podľa ústavného súdu tu absentuje ústavne relevantná súvislosť medzi napadnutým rozhodnutím a námietkami uplatnenými ako dôvody porušenia základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čo je dôvod na odmietnutie ústavnej sťažnosti v tejto časti podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde.“

⁵ V roku 2023 sa doc. Domin venoval možnosti prezidenta nevyhlásiť referendum, a to najmä v situácii, ak by sa referendum stalo na základe následnej ústavodarnej činnosti Národnej rady Slovenskej republiky zbytočné. K tomu – DOMIN, M. Možnosti prezidenta Slovenskej republiky nevyhlásiť referendum, osobitne to „zbytočné“. In: *ACTA FACULTATIS IURIDICAE UNIVERSITATIS COMENIANAE*. Tomus XLII, 1/2023, s. 20-52.

⁶ Jedným je aj petičný výbor ako subjekt, ktorý podal sťažnosť. K tomu – BALOG, B. Petičný výbor pred Ústavným súdom SR v konaní o ústavnej sťažnosti. In: *Medzinárodné a európske právo v kontexte aktuálnych premien*. Bratislava: Ústav znaleckej činnosti, 2025, s. 198–204.

⁷ K tomu - BALOG, B. Charakter návrhu prijatého v referende. In: *Právny obzor*. Bratislava: Slovenská akadémia vied. Ústav štátu a práva SAV, 2015, roč. 98, č. 5, s. 497-512. BALOG, B. Výkon štátnej moci referendom. In: *Ústava Slovenskej republiky a jej perspektívy*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2022, s. 62-71. BALOG, B., TRELLOVÁ, L. Návrh prijatý v referende v horizontálnych a vertikálnych vzťahoch prameňov práva. In: *Poznanie a výklad práva. Otázky metodológie*. Bratislava: Slovenská akadémia vied. Ústav štátu a práva SAV, 2023, s. 209-219.

⁸ K tomu odkazujem na analýzu doc. Domina – DOMIN, M. Možnosti prezidenta Slovenskej republiky nevyhlásiť referendum, osobitne to „zbytočné“. In: *ACTA FACULTATIS IURIDICAE UNIVERSITATIS COMENIANAE*. Tomus XLII, 1/2023, s. 26-40.

dotknem iba v rozsahu nevyhnutnom pre spracovanie príspevku, je možné sa pozrieť na postavenie prezidenta pri vyhlasovaní referenda v kontexte miesta prezidenta v ústavnom systéme.

Aj napriek tomu, že referendum je v ústave zakotvené už od jej prijatia v roku 1992 a ide tak o „starý“ ústavný inštitút, je to ústavný inštitút, ktorý je stále spojený s nie úplne jednoznačnými prvkami jeho použitia. Je to dané kombináciou niekoľkých faktorov, a to –

- ústavnou úpravou referenda, ktorá sa od roku 1992 zmenila iba raz,
- dominanciou ústavného súdu pri formovaní miesta a významu referenda v ústavnom systéme a tiež predmetu referenda a
- minimálnou praktickou skúsenosťou s platným referendom.⁹

Postavenie prezidenta pri vyhlasovaní referenda budem analyzovať na základe vývoja ústavného postavenia prezidenta ako takého a osobitne pri vyhlasovaní referenda podľa zmien ústavy z rokov 1999 a 2001 a na základe vývoja judikatury ústavného súdu k referendu od vzniku Slovenskej republiky, s osobitným zameraním na judikatórne formovanie postavenia prezidenta pri vyhlasovaní referenda.¹⁰

1 Vyhlasovanie referenda prezidentom od 1. januára 1993 do 30. júna 2001

Ústavná konštrukcia postavenia prezidenta v ústavnom systéme Slovenskej republiky bola a do súčasnosti je daná jeho zaradením do výkonnej moci. Ústavodarca ho tam zaradil spolu s vládou Slovenskej republiky (ďalej len „vláda“). V ústave z 1. septembra 1992 vytvoril medzi nimi vzťah daný niektorými zvláštnymi prvkami, medzi ktoré patrilo právo prezidenta predsedáť vláde, či z opaku právo vlády požiadať prezidenta o vetovanie zákona. Aj napriek následným zmenám v čl. 101 a 102 ústavy, základné zaradenie prezidenta v štruktúre ústavy zostáva zachované.

Druhým určujúcim prvkom jeho postavenia v ústave z 1. septembra 1992 bola jeho nepriama voľba parlamentom.

⁹ BALOG, B.: *Materiálne jadro ústavy. Ústavný systém v pohybe*. 1. Vyd. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2022, s. 193.

¹⁰ V príspevku pracujem primárne s rozhodnutiami ústavného súdu k právomoci prezidenta vyhlasovať referendum. Už menej sa venujem tým rozhodnutiam, ktoré formovali predmet referenda, kam patria najmä nálezy sp. zn. PL. ÚS 14/2014, sp. zn. PL. ÚS 7/2021 a sp. zn. PL. ÚS 11/2022.

Spôsob voľby hlavy štátu parlamentom je charakteristický pre parlamentné formy vlády a vychádza práve z postavenia parlamentu ako reprezentanta občanov, z postavenia ústavného orgánu s najvyššou demokratickou legitimitou, ktorý kreuje ostatné ústavné orgány v štáte. Žiaden iný ústavný orgán v parlamentnej forme vlády takouto silnou demokratickou legitimitou nedisponuje a táto forma vlády je z hľadiska legitimacy ovládaná pravidlom monizmu legitimacy. Inak povedané, parlament je priamo legitimizovaný občanmi a ostatné ústavné orgány získavajú legitimitu nepriamo cez legitimitu parlamentu tým, že sú parlamentom kreované alebo aspoň spolukreované.¹¹

Referendum ústavodarca od prijatia ústavy zaradil do piatej hlavy k zákonodarnej moci. To sa nielenže nezmenilo, ale dnes už máme konštantnú judikatúru ústavného súdu, ktorá bezpečne vsadila referendum do zákonodarnej moci.¹²

Otázka, na ktorú sa náročne hľadá odpoveď je, prečo ústavodarca v roku 1992 zvolil takú konštrukciu, že vyhlasovanie referenda ako nástroja na priamy výkon zákonodarnej moci na základe petície občanov alebo uznesenia Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „národná rada“) zveril nepriamo volenému prezidentovi vo výkonnej moci? Ani z dôvodovej správy a ani z komentáru k ústave spred roku 1999¹³ nie je možné zistiť, prečo ústavodarca zvolil opísanú konštrukciu vyhlasovania referenda.

Ústava už od prijatia zverovala v čl. 89 ods. 2 vyhlasovanie volieb predsedovi národnej rady. Domnievam sa, že by nijako rušivo nepôsobilo ani to, ak by aj vyhlasovanie referenda bolo zverené predsedovi národnej rady. Dokonca by to malo zmysel a logiku aj z hľadiska demokratického a právneho štátu. V roku 1992, resp. až do zmeny ústavy v roku 1999 bola národná rada jediným ústavným orgánom s priamou demokratickou legitimitou od občanov. Jej demokratické prepojenie s občanmi bolo najbližšie, či do roku 1999 exkluzívne. Predseda národnej rady by ako zástupca občanov na základe ich petície vyhlasoval referendum. Z hľadiska právneho štátu by to bol akt v tej istej moci. Súčasťou takejto konštrukcie by bola aj možná koncovka vo forme

¹¹ BALOG, B. *Materiálne jadro ústavy. Ústavný systém v pohybe*. 1. Vyd. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2022, s. 163.

¹² V veci sp. zn. II. ÚS 31/97 – „Zákonodarná moc v Slovenskej republike je upravená dvojakým spôsobom. Táto moc patrí nielen Národnej rade Slovenskej republiky, ale aj priamo občanom.“

¹³ ČIČ, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Martin: Vydavateľstvo Matica Slovenskej, 1997, 598 s.

vyvodenia politickej zodpovednosti občanov/voličov voči predsedovi národnej rady ako kandidátovi v nasledujúcich voľbách.

Ak by išlo o vyhlásenie referenda na základe uznesenia národnej rady, predseda národnej rady by referendum vyhlásil ako prirodzené pokračovanie, resp. vyústenie ústavného aktu orgánu, na čele ktorého stojí. Vyhlásením referenda by potvrdil, že požiadavky na prijatie uznesenia národnej rady na vyhlásenie referenda boli splnené.

Ak skúmam postavenie prezidenta pri vyhlasovaní referenda a vychádzam pritom z doktríny racionálneho ústavodarcu, predstavujem názor, že ústavodarca zverením vyhlasovania referenda prezidentovi sledoval určitý cieľ. Tým bolo také vyhlasovanie referenda, v ktorom by toto vyhlasovanie nebolo iba formálnym, notariálnym aktom, ale v ktorom by existoval prvok kontroly (vyvažovania) zo strany ústavného orgánu, ktorý v roku 1992 nebol priamo s občanmi spojený a tým by dokázal objektívne občiansku iniciatívu na vyhlásenie referenda posúdiť. Vo vzťahu k referendu iniciovaného národnou radou išlo o ústavný orgán nepodieľajúci sa na prijímaní uznesenia národnej rady. Domnievam sa, že ak by chcel ústavodarca upraviť vyhlasovanie referenda ako akt, pri ktorom fakticky a nie iba formálne dochádza k posúdeniu splnenia podmienok na vyhlásenie referenda, neurobil by to inak.

Vyššie uvedený názor môže predstavovať hypotézu, ktorú sa pokúsim v prvom kroku overiť na judikatúre ústavného súdu do roku 2001, teda do zavedenia konania o súlade predmetu referenda s ústavou alebo s ústavným zákonom. A v druhom kroku následne na judikatúre ústavného súdu po 1. júli 2001.

Judikatúra ústavného súdu k referendu z 90. rokov je (i) nejednotná v tom, či je vyhlasovanie referenda právom alebo povinnosťou prezidenta, ale (ii) jednotná v tom, že toto vyhlasovanie nie je iba formálne, ale obsahuje v sebe implicitnú povinnosť prezidenta skúmať splnenie ústavných a zákonných podmienok na vyhlásenie referenda.

V uznesení sp. zn. I. ÚS 38/1994 hovorí ústavný súd o povinnosti prezidenta vyhlásiť referendum – „*Povinnosť prezidenta republiky vyhlásiť referendum je však viazaná na splnenie podmienok upravených ústavou a zákonom č. 85/1990 Zb., čo znamená, že občania svoje petičné právo uplatnili právne predpísaným spôsobom. ... Prezident republiky by porušil ústavu vtedy, ak by vyhlásil referendum bez splnenia ústavnej podmienky vyplývajúcej z čl. 95 ústavy.*“

Túto povinnosť prezidenta chápe ústavný súd ako dôsledok splnenia ústavných a zákonných podmienok na vyhlásenie referenda. Inak prezident nie je oprávnený referendum vyhlásiť – „*...prezident republiky*

ako štátny orgán, ktorý petíciu prijal, je povinný posúdiť jej obsah a to, či boli splnené ústavou určené podmienky na vyhlásenie referenda, pretože iba tieto skutočnosti majú vplyv na jeho ústavnú povinnosť referendum vyhlásiť. Ak prezident republiky zistí, že nebola splnená niektorá z predpísaných ústavných a zákonných podmienok pre vyhlásenie referenda, nie je oprávnený petíciou iniciované referendum vyhlásiť, a preto jeho konanie nemožno hodnotiť ako porušenie petičného práva občana. Vyvolať právne účinky vyplývajúce z požiadaviek uvedených v petícii môže iba taká petícia, ktorá je plne v súlade s ústavou a zákonom o petičnom práve.“.

V nález sp. zn. PL. ÚS 42/1995 hovorí ústavný súd jedným dychom tak o práve prezidenta vyhlásiť referendum, ako aj o povinnosti – „... výlučne prezident Slovenskej republiky má právo vyhlásiť referendum a že toto právo nie je možné chápať len ako formálnu záležitosť. ... Ústava teda ukladá prezidentovi republiky nielen povinnosť, ale aj zodpovednosť za vyhlásenie referenda na základe petície občanov.“. Takéto vyjadrenia nie sú v protiklade, pretože z kontextu rozhodnutia vyplýva, že aj keď ústavný súd hovorí o práve prezidenta vyhlásiť referendum, je výkon tohto práva spojený s povinnosťou a aj zodpovednosťou prezidenta za preskúmanie formálnych a obsahových náležitostí referenda.

V tom istom náleze – „Ústava však neobsahuje právo žiadneho subjektu posudzovať petíciu, ktorá je adresovaná prezidentovi Slovenskej republiky a skúmať jej formálne a obsahové náležitosti. Jedine prezident Slovenskej republiky, ako orgán oprávnený prijať petíciu, má povinnosť posúdiť jej obsah a zistiť, či boli splnené podmienky podľa čl. 95 ústavy na jej vyhlásenie.“.

Významný z hľadiska overovania hypotézy je záver, že nezávisle od toho, či označíme vyhlasovanie referenda za právo alebo povinnosť prezidenta, toto vyhlásenie nie je iba formálnym aktom a judikatúra ústavného súdu prisudzuje tomuto konaniu prezidenta obsahový význam. Tým je povinnosť a aj zodpovednosť prezidenta za preskúmanie formálnych a obsahových požiadaviek na referendum. Prezident sa vo fáze pred vyhlásením referenda nevedel tejto povinnosti a zodpovednosti zbaviť a ani ju nevedel preniesť na iný ústavný orgán.

Postavenie prezidenta sa neoslabilo ani po vyhlásení referenda. Vyhlásenie referenda vyvoláva vo vzťahu ku konaniu referenda nemenné dôsledky. Postavenie prezidenta po vyhlásení referenda charakterizoval ústavný súd v nález sp. zn. I. ÚS 60/97 tak, že „Rozhodnutie prezidenta republiky o vyhlásení referenda je platné a nemeniteľné a ako také

vyvoláva príslušné právne následky (zákonom upravené), t. j. ustanovuje povinnosti všetkých subjektov, ktoré podľa zákona č. 564/1992 Zb. na referende vyhlásenom prezidentom republiky participujú. Nikto (prezident republiky, vláda, ústavný súd, ministerstvo alebo iné štátne orgány) nemôžu meniť formuláciu, počet alebo poradie otázok vyhlásených pre referendum rozhodnutím prezidenta republiky.“.

Z judikatúry ústavného súdu, ktorá v 90. rokoch formovala referendum, možno vyvodit' silné postavenie prezidenta pri vyhlasovaní referenda. Nebolo iba formálne, ale predstavovalo skutočnú kompetenciu. Ústavný súd s výkonom tejto kompetencie spájal aj zodpovednosť prezidenta, čo zvyšovalo váhu jeho povinnosti preskúmať formálne a obsahové požiadavky na referendum. Prezident tak mal ako ústavný orgán výkonnej moci bez priameho vzťahu s občanmi v rukách „brzdu“ voči použitiu nástroja priamej demokracie neústavným alebo nezákonným spôsobom. Hypotézu pokladám za potvrdenú.

2 Intermezzo – priama voľba prezidenta

Jedným z kľúčových prvkov vyššie uvedenej konštrukcie bola voľba prezidenta parlamentom, resp. absencia jeho priameho kreačného vzťahu s občanmi. Ústavným zákonom č. 9/1999 Z. z. bola zavedená priama voľba prezidenta, pričom aktívne volebné právo majú tie osoby, ktoré majú aj právo rozhodovať v referende.

Ústavný zákon č. 9/1999 Z. z. sa v súvislosti so zavedením priamej voľby prezidenta formálne úpravy vyhlasovania referenda v čl. 95 ústavy nedotkol. Situácia sa ale v porovnaní s nepriamou voľbou prezidenta zmenila. Už nemožno hovoriť, že prezident volený tými občanmi, ktorí aj rozhodujú v referende, je pri vyhlasovaní referenda v rovnakej situácii.

Na jednej strane by sa mohlo zdať, že vyhlasovanie referenda priamo voleným prezidentom dostalo konečne logický základ. Priamo volený prezident pri vyhlasovaní referenda zastupuje občanov a ich vôľu pretavuje do referenda. Pri takomto chápaní sa ale natíska otázka, či je priamo volený prezident ešte stále v pozícii ústavného orgánu fakticky rozhodujúceho o vyhlásení referenda, a to aj proti vôli tých, ktorí ho zvolili, alebo sa stal notárom formálne vykonávajúcim vôľu voličov vyjadrenú v petícii na vyhlásenie referenda.

Aj tu sa nám pri hľadaní odpovede ponúka rozhodnutie ústavného súdu, a to práve kľúčové rozhodnutie o nevyhlásenom referende.

Z uznesenia sp. zn. I. ÚS 35/00 v prvom rade v kontexte skúmania postavenia prezidenta pri vyhlasovaní referenda a zmeny jeho voľby vyplýva, že ústavný súd sa touto skutočnosťou vôbec nezaoberal. Ústavný súd ďalej pokračoval vo svojej pôvodnej judikatúre priznávajúcej prezidentovi preskúmanie ústavných a zákonných podmienok na vyhlásenie referenda – „*Ak prezident republiky zistí, že nebola splnená niektorá z predpísaných ústavných a zákonných podmienok na vyhlásenie referenda, nie je oprávnený petíciou iniciované referendum vyhlásiť. ... Ústava teda ukladá prezidentovi nielen povinnosť, ale aj zodpovednosť za ústavnosť a zákonnosť vyhlásenia referenda.*“.

K zmene v postavení prezidenta judikatúrou ústavného súdu nedošlo a prezident bol aj naďalej chápaný ako ten, kto fakticky rozhoduje o vyhlásení referenda, pričom skutočnosť, že jeho vzťah s občanmi sa ústavne zmenil nezohrala žiadnu rolu.

K zmene ale došlo nepriamo v tom, že ústavným zákonom č. 9/1999 Z. z. boli zavedené, resp. zmenené nástroje na vyvodenie ústavnej alebo politickej zodpovednosti prezidenta.

Prezident sa stal zodpovedným za úmyselné porušenie ústavy, čo ústave z roku 1992 nebolo známe. Úmyselným porušením ústavy by bol tak prípad, ak by prezident napriek splneniu ústavou požadovaných podmienok referendum nevyhlásil, ale aj, ak by ho vyhlásil bez toho, aby ústavné podmienky na vyhlásenie splnené neboli. Postavenie prezidenta sa tak zmenilo nepriamo v tom, že jeho faktické a nielen formálne rozhodovanie o vyhlásení referenda bolo limitované jeho ústavnoprávnou zodpovednosťou za úmyselné porušenie ústavy.

Už menej by som vo vzťahu k referendu videl priestor pre ľudové hlasovanie o odvolaní prezidenta, a to vzhľadom na jeho iniciáciu národnou radou. Ak by prezident vyhlásil alebo nevyhlásil referendum na základe petície občanov v rozpore s ústavou, nemusí to pre národnú radu predstavovať takú skutočnosť, ktorú by chcela riešiť iniciovaním ľudového hlasovania o odvolaní prezidenta. V situácii, keď je vyhlásenie ľudového hlasovania a podanie obžaloby viazané na rovnakú ústavnú podmienku je pre národnú radu, ak by bola túto ústavnú podmienku vôbec schopná splniť, výhodnejšie podanie obžaloby. Domnievam sa, že hrozba povinného rozpustenia národnej rady v prípade neúspešného ľudového hlasovania je natoľko intenzívna, že národná rada by volila obžalobu aj v prípade, ak by išlo o vyhlásenie alebo nevyhlásenie referenda v rozpore s ústavou aj pri referende na základe uznesenia národnej rady.

3 Vyhlásovanie referenda prezidentom po 1. júli 2001

Ústavná úprava referenda prešla zmenou v roku 2001 ústavným zákonom č. 90/2001 Z. z. Išlo tak o zmenu priamu v druhom oddiele piatej hlavy, ako aj o zmenu nepriamu doplnením čl. 125b do prvého oddielu siedmej hlavy ústavy.

Právomoc vyhlasovať referendum zostala zachovaná prezidentovi [čl. 102 ods. 1 písm. n)] a ústavodarca do vyhlasovania referenda zasiahol dovtedy ústavnému systému Slovenskej republiky nepoznanou preventívnou ochranou ústavnosti. Táto riešila stav existujúci v roku 2001 daný (i) judikatúrou ústavného súdu z 90. rokov, ktorá založila silného prezidenta pri vyhlasovaní referenda a (ii) jeho zodpovednosti za úmyselné porušenie ústavy od roku 1999.

V čl. 95 ods. 2 ústavy sa prezidentovi priznala možnosť pred vyhlásením referenda podať na ústavný súd návrh na rozhodnutie, či predmet referenda, ktoré sa má vyhlásiť na základe petície občanov alebo uznesenia národnej rady, je v súlade s ústavou alebo s ústavným zákonom. Na túto úpravu nadväzuje čl. 125b ústavy, podľa odseku 2 ktorého návrh môže podať ústavnému súdu prezident pred vyhlásením referenda, ak má pochybnosti, či predmet referenda, ktoré sa má vyhlásiť je v súlade s ústavou alebo s ústavným zákonom.

Ústavodarca túto úpravu odôvodnil o. i. tým, že „...za jednu z *mi-moriadne sporných častí sa všeobecne pokladá formulovanie predmetu, v ktorom sa môže a v ktorom sa nemôže konať referendum. Uskutočnenie každého referenda je nielen finančne značne náročné, ale predovšetkým ide o formu priamej účasti občanov na správe vecí verejných. Preto každá neistota spojená už s prípravou referenda prináša spochybňovanie významu a zmyslu tohto významného inštitútu priamej demokracie. Navrhovatelia preto pokladajú za potrebné aj v tejto fáze rekonštrukcie ústavného systému Slovenskej republiky obmedziť prípadné spochybňovanie ústavnosti každého pripravovaného referenda, a vytvoriť tak čo najlepšie predpoklady pre jeho prípravu a priebeh. ... Ak prezident dôjde k názoru, že predmet petície alebo uznesenia Národnej rady Slovenskej republiky smerujúcich k vyhláseniu referenda nie sú v súlade s ústavou, referendum nevyhlási. ... Z dikcie čl. 93 ods. 2 a 3 ústavy i doterajšej praxe vyplýva, že posúdenie súladu predmetu návrhu na vyhlásenie referenda s ústavou môže predstavovať zložitý odborný ústavnoprávny problém. Z tohto dôvodu sa navrhuje, aby prezident mal možnosť pred vyhlásením referenda požiadať Ústavný súd Slovenskej republiky, t. j. nezávislý súdny orgán ochrany ústavnosti*

o posúdenie súladu predmetu petície alebo uznesenia Národnej rady Slovenskej republiky smerujúcich k vyhláseniu referenda s ústavou alebo s ústavnými zákonmi. ... Z uvedeného dôvodu sa v predložennom návrhu zavádza možnosť prezidenta Slovenskej republiky ešte pred vyhlásením referenda požiadať Ústavný súd Slovenskej republiky o posúdenie či predmet petície alebo uznesenia Národnej rady Slovenskej republiky je v súlade s ústavou alebo s ústavným zákonom. “.

Konštrukcia čl. 95 ods. 2 ústavy v spojení s čl. 125b ústavy je postavená na prvkoch –

1. výlučného návrhového oprávnenia prezidenta,
2. predbežnosti kontroly,
3. možnosti a nie povinnosti prezidenta a
4. existencii pochybnosti prezidenta (a nikoho iného), či predmet referenda je v súlade s ústavou alebo s ústavným zákonom.

Ak prezident vyhlási referendum o otázke, ktorá je v rozpore s ústavou, sám poruší ústavu. Ak návrh na vyhlásenie referenda odmietne, hoci otázka bola v súlade s ústavou, prezident zasa poruší ústavu. Priznaním oprávnenia podať ústavnému súdu návrh na rozhodnutie, či predmet referenda je v súlade s ústavou, sa pre prezidenta vytvorila ochrana pred úpravou čl. 107.¹⁴ Podanie návrhu na začatie konania o predmete referendovej otázky je v polohe ústavnej možnosti závislej od vôle prezidenta, či na vyhlásenie predmetu referenda potrebuje ešte odstránenie pochybností o svojej ústavnosti, ktorú môže v konaní preveriť len ústavný súd a ústavnosť, resp. neústavnosť predmetu definitívne určiť svojim rozhodnutím.¹⁵

Ústavný súd môže poskytnúť ochranu prezidentovi pri vyhlasovaní referenda, ale prezident nemá povinnosť podať návrh na začatie konania o predmete referenda. Ústava podmieňuje podanie návrhu „pochybnosťou“ prezidenta. Pochybnosť je daná pocitom, vyjadruje subjektívny stav. Ak prezident pochybnosť nepocíti, nemá dôvod uplatniť postup podľa čl. 125b ods. 2. Naopak, ak pochybnosť pocíti, môže predložiť návrh ústavnému súdu na začatie konania o predmete referenda. Prezident nemôže znášať právnu zodpovednosť za uplatnenie, ani za nevyužitie práva podať návrh na začatie konania o predmete referenda.¹⁶

¹⁴ DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax*. Bratislava: C. H. Beck, 2015, s. 1162.

¹⁵ DOBRÍK, E. Komentár k čl. 125b. In: ČIČ, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Bratislava: Eurokódex, 2012, s. 677.

¹⁶ DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax*. Bratislava: C. H. Beck, 2015, s. 1360.

Na zmenu ústavy nadviazala aj zmena zákona. Zákon č. 124/2002 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov s účinnosťou od 20. marca 2002 doplnil konanie o predmete referenda. V § 41f ods. 1 zákonodarca zopakoval ústavnú konštrukciu o možnosti prezidenta podať ústavnému súdu návrh, ak má pred vyhlásením referenda pochybnosti, či predmet referenda je v súlade s ústavou alebo s ústavnými zákonmi. Rovnako je to v § 102 súčasného zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Vyhlasovanie referenda po rozhodnutí ústavného súdu je v čl. 125b ods. 3 ústavy jasne dané. Ani zmena ústavy z roku 2001 ale úplne nevyriešila postavenie prezidenta v situácii, keď sa na ústavný súd neobráti.

Môže ústavná požiadavka na existenciu pochybnosti znamenať, že prezident túto pochybnosť má mať tak povediac automaticky a byť podozrievavý k predmetu referenda a pre odstránenie tejto pochybnosti sa stále obracať na ústavný súd? Alebo je pochybnosť iba jedna z troch možností, ktoré prezident má? Teda, že (i) je sám presvedčený o ústavnosti predmetu referenda, pričom je ústavne bezpredmetné, či je v tomto názore prezident osamotený, (ii) sám je presvedčený bez pochybností o neústavnosti predmetu referenda, pričom je opäť ústavne bezpredmetné, či je v tomto názore prezident osamotený alebo že (iii) si sám nevie o predmete referenda urobiť úsudok, pretože má o ústavnosti predmetu referenda pochybnosti?

Je pritom nepodstatné, či ide o pochybnosti subjektívne alebo objektívne, preto vecná podmienka pochybností nie je podstatná.¹⁷

Naznačené situácie nie sú bez problémov, či dokonca rizík.

Požiadavka apriórnej pochybnosti a apriórnej podozrievavosti k predmetu referenda a s tým spojené podávanie návrhu na ústavný súd by prezidentovi poskytlo silnú ochranu pri výkone jeho právomoci a zbavilo by ho ústavnoprávnej zodpovednosti.

Ústavný súd predstavuje pre prezidenta bezpečnú tretiu cestu medzi jeho kompetenciou referendum vyhlásiť alebo nevyhlásiť, a tým sa do určitej miery vyhnúť zodpovednosti.¹⁸ Súhlasím s tým, no pozerám sa

¹⁷ EALÍK, T. Komentár k § 102. In: EALÍK, M., EALÍK, T. *Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2019, s. 341.

¹⁸ EALÍK, T. Komentár k § 102. In: EALÍK, M., EALÍK, T. *Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2019, s. 342.

na to aj v širších súvislostiach ústavného systému a miesta referenda, prezidenta a ústavného súdu v ňom. Prenášanie zodpovednosti pri vyhlasovaní referenda na ústavný súd by znamenalo, že o vyhlasovaní referenda by fakticky rozhodoval ústavný súd a prezident by bol len poštárom.

Takáto konštrukcia by do vyhlasovania referenda na jednej strane priniesla prvok objektívnej kontroly predmetu referenda orgánom, ktorý je od oboch iniciátorov referenda nezávislý a nepotrebuje skúmať politické dopady svojho rozhodnutia, ale na strane druhej by to mohlo predstavovať neželaný posun demokratického princípu Slovenskej republiky, kedy by výkon priamej demokracie bol závislý od orgánu primárne chrániaceho princíp právneho štátu.

Autonómne rozhodnutie prezidenta o ústavnosti alebo neústavnosti predmetu referenda predstavuje podľa mňa želaný výkon jeho právomoci, ale tiež nie je bez rizika. To ani tak nevidím v tom, že by prezident nemal byť spôsobilý posúdiť ústavnosť predmetu referenda, resp. že by iba ústavný súd dokázal kvalifikovane právne posúdiť predmet referenda. To je dané ústavnému súdu iba formálne tým, že jeho rozhodnutie o súlade predmetu referenda je konečné. Citlivosť autonómneho rozhodnutia prezidenta o ústavnosti alebo neústavnosti predmetu referenda je v tom, že sa posúva do polohy orgánu ochrany ústavnosti v situácii, keď ústavodarca už túto agendu zveril niekomu inému. Inak povedané, aby sa naopak, z právomoci ústavného súdu podľa čl. 125b nestala iba okrasná úprava.

Prezident je orgánom ochrany ústavnosti. Každý štátny orgán je z podstaty čl. 2 ods. 2 ústavy orgánom ochrany ústavnosti, pretože dôsledným naplnením požiadavky konať iba na základe ústavy a v jej medziach poskytuje ústave ochranu. Prezident osobitne poskytuje ochranu ústave svojím konaním, ktorým nemôže ústavu úmyselne porušovať. Autonómne rozhodnutie prezidenta o ústavnosti alebo neústavnosti predmetu referenda preto nie je prekročením jeho ústavných právomocí.

Do zavedenia tejto kontroly v roku 2001 oprávnenie (a povinnosť) posúdiť ústavnosť predmetu referenda patrilo výlučne prezidentovi. Zavedenie novej možnosti, ktorú má prezident oficiálne naporúdzi ako pomôcku, nepredstavuje obmedzenie jeho pôvodného oprávnenia autonómne posúdiť predmet referenda z pohľadu ústavnej konformity. Ak sa rozhodne sám a jeho rozhodnutie sa neskôr ukáže ako chybné

(protiústavné), môže prísť na rad vyvodzovanie zodpovednosti voči prezidentovi.¹⁹

Ústava síce *expressis verbis* nehovorí o rozhodnutí prezidenta o odmietnutí vyhlásiť referendum, no z praktického hľadiska možno očakávať, že prezident obdobné rozhodnutie vydá. Problémom rozhodnutia prezidenta, ktorým vyhlásiť referendum odmietne, však vo všeobecnosti tkvie aj v absencii jeho formálnych náležitostí. Napríklad na rozdiel od pozitívneho rozhodnutia, t. j. rozhodnutia o vyhlásení referenda, právny poriadok nepredpokladá publikáciu negatívneho rozhodnutia v Zbierke zákonov. Rozhodnutie prezidenta o odmietnutí vyhlásiť referendum by malo obsahovať aspoň stručné odôvodnenie.²⁰

Uvedený názor reflektuje na uznesenie ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 35/00, podľa ktorého „*Rozhodnutie prezidenta o vyhlásení referenda nemá charakter individuálneho právneho aktu, je všeobecne záväzná a má normatívny charakter. Keďže v prípade rozhodnutia o vyhlásení referenda nejde o individuálny právny akt, nemá mať náležitosti individuálneho právneho aktu, ako je napríklad odôvodnenie rozhodnutia, poučenie o možnosti podať proti nemu opravný prostriedok atď.*“. Ak ide o vyhlásenie referenda, možno si s takýmto rozhodnutím vystačiť.²¹ Ak ide o rozhodnutie prezidenta o odmietnutí vyhlásiť referendum, pokladám za potrebné, aby bolo riadne odôvodnené.²²

Odmietnutie vyhlásiť referendum je výslovne uvedené v zákone č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Podľa § 203 ods. 2, „(2) *Ak podmienky uvedené v odseku 1 neboli splnené, prezident vyhlásenie referenda odmietne. O svojom rozhodnutí informuje zástupcu petičného výboru za referendum.*“.

Požiadavka § 203 ods. 1 zákona o podmienkach výkonu volebného práva sa nevzťahuje iba na preskúmanie petície a návrhu na vyhlásenie referenda z hľadiska požiadaviek podľa zákona o petičnom práve a zákona o podmienkach výkonu volebného práva, ale primárnou požiadavkou je preskúmanie, či návrh na vyhlásenie referenda svojím obsahom zodpovedá požiadavkám ústavy.

¹⁹ GIBA, M. Komentár k čl. 95. In: OROSZ, L., SVÁK, J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok II (ústavné orgány)*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2022, s. 205.

²⁰ DOMIN, M. Spätvzatie návrhu na vyhlásenie referenda. In: *Justičná revue*. 2015, roč. 67, č. 3, s. 349.

²¹ Naposledy rozhodnutie č. 362/2022 Z. z. o vyhlásení referenda.

²² Tak, ako to bolo aj v prípade rozhodnutia č. 2146-2025-KPSR zo 4. júna 2025, čo okomentoval ústavný súd slovami „*s jeho konkrétnymi a jasne formulovanými dôvodmi*“.

To, že podľa uznesenia sp. zn. I. ÚS 35/00 sa rozhodnutie prezidenta neodôvodňuje je formalistické chápanie práva. Aj keď to ústava a ani zákon výslovne neupravujú, je od prezidenta potrebné vyžadovať, aby svoje rozhodnutie o odmietnutí vyhlásiť referendum odôvodnil. Toto odôvodnenie slúži na to, aby sa každý petent, ale aj ktokoľvek iný, mohol dozvedieť, prečo prezidenta rozhodol tak, ako rozhodol. Je pritom úplne jedno, či také rozhodnutie prezidenta vie alebo nevie v nejakom formálnom procese napadnúť, dôležitý je tu demokratický charakter moci a jej transparentný výkon.

Ak prezident referendum nevyhlási, voči jeho postupu nie je prípustný žiadny opravný prostriedok.²³ Na rozhodnutie prezidenta o odmietnutí vyhlásiť referendum platí prezumpcia ústavnosti. Aj keď zákon neupravuje opravný prostriedok, je použiteľný ultimátny prostriedok ochrany v podobe ústavnej sťažnosti. V prípade konania vo veci sp. zn. IV. ÚS 636/2025 (ale ani pred 1. júnom 2001 vo veci sp. zn. I. ÚS 35/00) sťažovatelia úspešní neboli. Možno preto iba hypoteticky hovoriť o ceste cez ústavnú sťažnosť, ktorej by ústavný súd vyhovel, vec by vrátil prezidentovi na ďalšie konanie a ten viazaný právnym názorom ústavného súdu by referendum vyhlásil alebo podal návrh na konanie podľa čl. 125b ústavy. Až na základe rozhodnutia ústavného o tomto návrhu by bolo zrejmé, či prezident odmietnutím vyhlásiť referendum porušil ústavu.

Napokon je poslednou situáciou podanie návrhu ústavnému súdu v situácii pochybností prezidenta. Ústavný súd „*neopomína a v každom štádiu svojho rozhodovania o návrhu prezidenta má na zreteli, že jeho úlohou nie je akademické hodnotenie ústavnej úpravy inštitútu referenda v Slovenskej republike, ale výlučne odstránenie pochybností prezidenta o súlade predmetu referenda, ktoré navrhuje petícia občanov alebo Národná rada Slovenskej republiky (ďalej len „národná rada“), s ústavou a ústavnými zákonmi. ... podľa názoru ústavného súdu vyplýva jednoznačná potreba jeho zdržanlivosti a prirodzeného sudcovského sebaobmedzenia pri prípadnom autoritatívnom zásahu do procesu vyhlasovania referenda.*“²⁴

Priznanie fakultatívneho oprávnenia potvrdzuje tézu o existencii uváženia prezidenta, či využije možnosť kontroly ústavnosti predmetu referenda ústavným súdom alebo sám posúdi jeho ústavnosť a na

²³ LALÍK, T. Komentár k § 102. In: LALÍK, M., LALÍK, T. *Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2019, s. 342.

²⁴ Nález sp. zn. PL. ÚS 24/2014.

základe vlastnej úvahy rozhodne, či referendum vyhlási alebo jeho vyhlásenie odmietne.²⁵

Pochybnosť prezidenta o súlade referendových otázok s ústavou alebo s ústavným zákonom je výsledkom jeho vnímania a chápania referendovej otázky na základe jeho vnímania a chápania ústavy, či dotknutého ústavného zákona, ale aj princípov, na ktorých je ústava postavená. Požiadavka súladu referendovej otázky (demokracia) s ústavou (právny štát) znamená prednosť princípu právneho štátu pred princípom demokratického štátu v zmysle možnosti konania iba ústavného referenda. Najvyšším prejavom je nevyhlásenie referenda pre bezpečný rozpor s ústavou.

Napriek tomu, že vnútorný vzťah prezidenta k referendovej otázke sa formuje už od doručenia petície (a nie výnimočne aj skôr počas petičnej akcie), nadobúda väčší význam v momente, keď je bezpečne preukázané, že petícia naplnila ústavou požadovaný rozsah, či ho dokonca aj prekročila. Nepoznám názor, ktorý by požiadavku na aspoň 350 000 podpisov petície na vyhlásenie referenda pokladal za nízku alebo ľahkú. Práve naopak, táto požiadavka je vyjadrením dôležitosti otázky verejného záujmu.²⁶ Domnievam sa, že prezident nemôže takúto petíciu nebrať do úvahy. Ak u prezidenta existujú pochybnosti o súlade referendových otázok s ústavou alebo s ústavným zákonom, mal by sa v pochybnostiach riadiť princípom demokracie a rozhodnúť v prospech naplnenia petičného práva a následne práva občanov zúčastniť sa na referende a rozhodnúť v ňom.

Pochybnosť o súlade referendových otázok s ústavou alebo s ústavným zákonom je výsledkom autonómnej prezidentovej úvahy. Ústavný súd preto jej autenticitu, resp. reálnosť jej existencie u prezidenta neskúma. Prezident osvedčí jej existenciu tým, že v návrhu na rozhodnutie o súlade predmetu referenda s ústavou alebo s ústavným zákonom takúto pochybnosť *expressis verbis* tvrdí, alebo jeho pochybnosť v tomto smere z obsahu návrhu (jeho odôvodnenia a petitu) jednoznačne vyplýva.²⁷ V tom prípade o konaní referenda fakticky rozhodne ústavný súd.

Ak keď som v úvode príspevku uviedol, že sa nevenujem predmetu referenda, nie je možné vyhlasovanie referenda od predmetu referenda

²⁵ Uznesenie sp. zn. IV. ÚS 636/2025.

²⁶ K tomu nález sp. zn. PL. ÚS 24/2014.

²⁷ BABJÁK, M. Komentár k § 102. In: MACEJKOVÁ I., BÁRÁNYI, E., BARICOVÁ, J., FIAČAN, I., HOLLÄNDER, P., SVÁK, J. a kol. *Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár*. 1. Vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2020, s. 808.

oddeliť. Osobitne v kontexte pochybností prezidenta o súlade referendových otázok s ústavou alebo s ústavným zákonom je vzhľadom na zužujúci sa predmet ústavne súladného referenda priestor pre pochybnosti prezidenta stále užší. V úvode som uviedol aj to, že referendum je v rozhodujúcej miere formované judikatúrou ústavného súdu. Tá (najmä nález PL. ÚS 7/2021) požiadavky na referendovú otázku z hládiska jej súladu s ústavou rozšírila,²⁸ čím ústavne súladný predmet referenda zúžila. To napokon nevyhnutne zužuje aj priestor pre pochybnosti prezidenta.

Záver

Napriek zmenám ústavy vo veci postavenia a právomocí prezidenta a napriek mnohým rozhodnutiam ústavného súdu existuje dodnes v Slovenskej republike diskusia o správnom chápaní ústavného vyjadrenia práv a povinností prezidenta pri výkone jeho právomocí. Pri referende je situácia citlivejšia o to, že referendum (aj napriek jasným rozhodnutiam ústavného súdu z posledných rokov) tiež stále vyvoláva otázky.

Kľúčovú úlohu pri formovaní postavenia prezidenta pri vyhlasovaní referenda zohral od vzniku Slovenskej republiky ústavný súd. Je pritom mierne paradoxné, že aj napriek zmenám v ústavnej úprave prezidenta ako takej, ale aj konkrétne vo vzťahu k vyhlasovaniu referenda, judikatúra ústavného súdu zostala v podstate rovnaká. Jej základom je prezident ako skutočný hodnotiteľ a vyhlasovateľ referenda.

*„Návrh na vyhlásenie referenda musí byť v súlade s princípmi demokratického a právneho štátu, osobitne s princípom právnej istoty, formulovaný tak, aby zodpovedal požiadavkám jasnosti, určitosti a predvídateľnosti právnej normy, a tým vylučoval arbitrárnosť (svojvôľu) v jej výklade a najmä aplikácii všetkými adresátmi, ktorých sa právna norma týka, a pre ktorých má byť záväzná.“*²⁹ Táto požiadavka je významnejšia od nálezu vo veci možnosti skrátenia volebného obdobia národnej rady na základe referenda sp. zn. PL. ÚS 7/2021, kde ústavný súd jednoznačne zarámcoval právnu silu platného výsledku referenda na ústavnej úrovni.

²⁸ K tomu: BALOG, B.: *Materiálne jadro ústavy. Ústavný systém v pohybe*. 1. Vyd. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2022, s. 207-208.

²⁹ Uznesenie sp. zn. IV. ÚS 636/2025.

Prezident je jediný, kto skúma splnenie formálnych požiadaviek petície na vyhlásenie referenda a tiež zákonné požiadavky na formuláciu referendových otázok. Prezident musí nevyhnutne posúdiť aj obsah, či ústavnosť referendovej otázky. Iba tak vie rozhodnúť, ako bude postupovať. Pochybnosť u neho nenastáva automaticky, ale je výsledkom jeho úvah o referendovej otázke.

„*Oprávnenie posudzovať ústavnosť referendových otázok vo fáze pred vyhlásením referenda mal prezident už podľa pôvodného znenia ústavy. Až tzv. veľkou novelou ústavy (ústavný zákon č. 90/2001 Z. z.) bola zavedená možnosť preventívnej súdnej kontroly ústavnosti referendových otázok. Skôr uvedená právomoc však prezidentovi ani touto novelou nebola odňatá.*“³⁰ K záveru o neústavnosti predmetu referenda, ktorý bude následne dôvodom pre nevyhlásenie referenda, môže dôjsť prezident sám alebo pôjde o záväzné rozhodnutie ústavného súdu, konanie pred ktorým môže hlava štátu iniciovať.³¹

Je tak výlučne na prezidentovi pri výkone jeho reálnej a nie iba formálnej právomoci, ako s petíciou na vyhlásenie referenda naloží. Za svoje rozhodnutie formálne nesie ústavnú zodpovednosť, ktorej skutočné vyvodenie je mimoriadne komplikované, čo je opäť na prospech prezidenta.

Zoznam použitej literatúry

1. BABJÁK, M. Komentár k § 102. In: MACEJKOVÁ I., BÁRÁNYI, E., BARICOVÁ, J., FIAČAN, I., HOLLÄNDER, P., SVÁK, J. a kol. *Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár.* 1. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2020, s. 808. ISBN 978-80-89603-90-9.
2. BALOG, B. Charakter návrhu prijatého v referende. In: *Právny obzor.* Bratislava: Slovenská akadémia vied. Ústav štátu a práva SAV, 2015, roč. 98, č. 5, s. 497-512. ISSN 0032-6984.
3. BALOG, B.: *Materiálne jadro ústavy. Ústavný systém v pohybe.* 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2022, s. 193. ISBN 978-80-571-0499-5.
4. BALOG, B. Výkon štátnej moci referendom. In: *Ústava Slovenskej republiky a jej perspektívy.* Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2022, s. 62-71. ISBN 978-80-574-0152-0.

³⁰ Uznesenie sp. zn. IV. ÚS 636/2025.

³¹ DOMIN, M. Možnosti prezidenta Slovenskej republiky nevyhlásiť referendum, osobitne to „zbytočné“. In: *ACTA FACULTATIS IURIDICAE UNIVERSITATIS COMENIANAE.* Tomus XLII, 1/2023, s. 46.

5. BALOG, B. Petičný výbor pred Ústavným súdom SR v konaní o ústavnej sťažnosti. In: *Medzinárodné a európske právo v kontexte aktuálnych premien*. Bratislava: Ústav znaleckej činnosti, 2025, s. 198–204. ISBN 978-80-975014-2-6.
6. BALOG, B., TRELLOVÁ, L. Návrh prijatý v referende v horizontálnych a vertikálnych vzťahoch prameňov práva. In: *Poznanie a výklad práva. Otázky metodológie*. Bratislava: Slovenská akadémia vied. Ústav štátu a práva SAV, 2023, s. 209-219. ISBN 978-80-9744-871-4.
7. ČIČ, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Martin: Vydavateľstvo Maticy Slovenskej, 1997, 598 s. ISBN 80-7090-444-5.
8. DOBRÍK, E. Komentár k čl. 125b. In: ČIČ, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Bratislava: Eurokódex, 2012, s. 677. ISBN 978-80-89447-93-0.
9. DOMIN, M. Späťvzatie návrhu na vyhlásenie referenda. In: *Justičná revue*. 2015, roč. 67, č. 3, s. 349. ISSN 1335-6461.
10. DOMIN, M. Možnosti prezidenta Slovenskej republiky nevyhlásiť referendum, osobitne to „zbytočné“. In: *ACTA FACULTATIS IURIDICAE UNIVERSITATIS COMENIANAE*. Tomus XLII, 1/2023, s. 20-52. ISSN 2729-8027.
11. DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax*. Bratislava: C. H. Beck, 2015, s. 1162. ISBN 978-80-89603-39-8.
12. GIBA, M. Komentár k čl. 95. In: OROSZ, L., SVÁK, J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok II (ústavné orgány)*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2022, s. 205. ISBN 978-80-571-0506-0.
13. ĽALÍK, T. Komentár k § 102. In: ĽALÍK, M., ĽALÍK, T. *Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2019, s. 341-342. ISBN 978-80-571-0111-6.